Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sen. zn. 29 NSČR 50/2013, ECLI:CZ:NS:2015:29.NSCR.50.2013.1

Číslo: 96/2015

Právní věta:

Reorganizace není přípustná, je-li dlužníkem fyzická osoba, která není podnikatelem a nemá podnik.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.06.2015

Spisová značka: 29 NSCR 50/2013

Číslo rozhodnutí: 96

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvence, Reorganizace

Předpisy: § 1 odst. 1 písm. a) IZ
§ 2 obch. zák.
§ 316 IZ
§ 5 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 25. 5. 2012 zamítl K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (dále jen „insolvenční soud“) návrh dlužnice (D. M.) na povolení reorganizace (bod I. výroku), prohlásil konkurs na majetek dlužnice (bod II. výroku), určil, že konkurs bude projednáván jako nepatrný (bod III. výroku) a kdy nastávají jeho účinky (bod IV. výroku) a vyzval osoby, které mají závazky vůči dlužnici, aby napříště plnění neposkytovaly dlužnici, ale insolvenční správkyni (bod V. výroku).

Insolvenční soud vyšel z toho, že:

> *1) Insolvenční řízení bylo u něj zahájeno věřitelským insolvenčním návrhem ze dne 15. 11. 2011.*
>
> *2) Usnesením ze dne 22. 2. 2012 zjistil insolvenční soud úpadek dlužnice.*
>
> *3) Dne 8. 3. 2012 předložila dlužnice insolvenčnímu soudu návrh na povolení reorganizace a reorganizační plán. Přitom uvedla, že nemá žádný majetek, z nějž by bylo možno uspokojit věřitele. V konkursu by uspokojení věřitelů bylo nulové. Tvrdila dále, že při reorganizaci je*

schopna věřitelům zajistit alespoň částečné uspokojení a náklady spojené s odměnou a hotovými výdaji insolvenční správkyně by nenesl stát. Dále uvedla, že své podnikání ze zdravotních důvodů fakticky ukončila a pobírá jen starobní důchod ve výši 10 042 Kč měsíčně. Kdyby jí z důchodu byly prováděny srážky stejným způsobem jako při oddlužení, byla by po dobu 60 měsíců takto schopna uhradit 170 000 Kč. K tomu je ještě možno připočíst očekávané pohledávky ve výši dalších 60 000 Kč. Při celkové výši jejích závazků 2 573 121 Kč by se tak uspokojila celá odměna insolvenčního správce a věřitelé ve výši nejméně 6 % jejich pohledávek.

4) Obsah reorganizačního plánu spočíval v tom, že po dobu 60 měsíců od právní moci rozhodnutí o jeho schválení by byly z příjmu dlužnice prováděny srážky ve výši odpovídající srážkám ze mzdy pro přednostní pohledávky, které budou rozděleny po odečtení odměny insolvenčního správce mezi přihlášené věřitele s tím, že výtěžek pohledávek bude použit k rozdělení mezi věřitele jako mimořádná splátka. K návrhu pak přiložila souhlas s reorganizací a s návrhem reorganizačního plánu, který ji udělil J. R. (věřitel s pohledávkou ve výši 1,5 miliónu Kč).

5) V seznamu svých závazků uvedla dlužnice 16 věřitelů s pohledávkami ve výši 2 573 121,92 Kč. Za svá jediná aktiva označila dlužnice dvě pohledávky v nominální výši 60 000 Kč. Prohlásila rovněž, že nemá žádné zaměstnance.

6) Podle zprávy insolvenční správkyně z 10. 4. 2012 dlužnice již nepodniká, dodavatelé jí odmítají poskytovat zboží, když předchozí dodávky neuhradila. Zřejmě tedy nevyvíjí žádnou podnikatelskou činnost. Dlužnice není osobou, u které by byla přípustná reorganizace ze zákona podle ustanovení § 316 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), a není schopna uhradit ani odměnu insolvenčního správce pro případ povolení reorganizace. Proto je navrženo řešení úpadku konkursem.

7) Na první schůzi věřitelů konané 23. 4. 2012 sdělil insolvenční soud přítomným věřitelům, že návrh na povolení reorganizace je dle jeho názoru pojmově vyloučen, když dlužnice nemá žádný podnik a již nepodniká, takže řešení úpadku konkursem vyplývá ze zákona (schůze věřitelů tak nerozhodovala o způsobu řešení úpadku).

Insolvenční soud – odkazuje na ustanovení § 149 odst. 1, § 316 a § 326 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona – na tomto základě dovodil, že:

1) Dlužnice není osobou, u které je reorganizace přípustná podle § 316 odst. 4 insolvenčního zákona.

2) V režimu ustanovení § 316 odst. 5 insolvenčního zákona není reorganizace přípustná proto, že dlužnice nepodniká, takže by odporovalo smyslu dané úpravy povolit reorganizaci bez podniku, který by se měl reorganizovat. Povolit reorganizaci je proto vyloučeno a insolvenční soud zamítl návrh na povolení reorganizace za přiměřeného postupu podle ustanovení § 326 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona.

3) Dlužnice je též osobou, u které je vyloučeno řešení úpadku oddlužením (má dluhy z podnikání), takže jediným v úvahu přicházejícím způsobem řešení úpadku dlužnice je konkurs.

K odvolání dlužnice V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 1. 8. 2012 potvrdil usnesení insolvenčního soudu v bodech I. a II. výroku.

Odvolací soud přitakal insolvenčnímu soudu v závěru, že dle ustanovení § 316 odst. 2 insolvenčního zákona lze řešit reorganizací pouze úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který je podnikatelem

(reorganizace se týká jeho podniku). Jelikož dlužnice již své podnikání ukončila, není zde žádný podnik, který by bylo možno tímto způsobem řešení úpadku sanovat.

K odvolacím námitkám dlužnice pak odvolací soud uzavřel, že:

> *1) Přijetí závazného usnesení schůze věřitelů dle ustanovení § 152 insolvenčního zákona (o způsobu řešení úpadku dlužníka) přichází v úvahu pouze, je-li dlužník osobou, u které zákon tento způsob řešení úpadku nevylučuje.*
>
> *2) Při posuzování podmínek pro povolení reorganizace podnikatele – fyzické osoby se musí soud nejprve vypořádat s otázkou, zda tato osoba má podnik ve smyslu § 5 zákona č. 513/1991 Sb., obch. zák. Nemá-li dlužník (podnikatel – fyzická osoba) podnik v době rozhodování soudu o povolení reorganizace, nelze řešit jeho úpadek povolením reorganizace dle § 316 a násl. insolvenčního zákona. V projednávané věci nebyly zjištěny skutečnosti, které by nasvědčovaly tomu, že v době rozhodování soudu o návrhu dlužnice na povolení reorganizace existoval podnik dlužnice (vzniklý při provozování její činnosti, spočívající v nákupu a prodeji zboží). Ze spisu pouze vyplývá, že dlužnice podnikání ukončila, pobírá důchod a zůstaly jí z podnikání některé pohledávky za jejími odběrateli. Z těchto skutečností však rozhodně nelze učinit závěr, že dlužnice vlastní podnik. Zákonná podmínka pro povolení reorganizace dle ustanovení § 316 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona tudíž v době rozhodování insolvenčního soudu nebyla splněna.*
>
> *3) Insolvenční zákon stanoví podmínky pro sanační způsoby řešení úpadku (reorganizaci a oddlužení), s tím, že jinak přichází v úvahu jen prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Zákonná kritéria jsou stanovena objektivně a bez zřetele k jiným okolnostem spočívajícím na straně dlužnice. Tím, že insolvenční soud nepovolil reorganizaci, dlužnici nediskriminoval ani nepostupoval v rozporu se společným zájmem věřitelů. Navíc dlužnicí navrhované řešení vychází z toho, že dlužnice nemá žádný majetek krom svého příjmu a uspokojení věřitelů navrhované dlužnicí nepřesahuje 6 % výše jejich přihlášených pohledávek, je tedy hluboko pod hranicí uspokojení, které by ze zákona dlužnice byla povinna věřitelům nabídnout v případě podání návrhu na povolení oddlužení. Vzhledem k takto nízkému nabízenému uspokojení věřitelů v dlouhém časovém horizontu reorganizačního plánu nelze považovat uspokojení věřitelů tímto navrhovaným reorganizačním plánem za lepší, než prohlášení konkursu na majetek dlužnice, po jehož případném skončení mohou věřitelé nadále své neuspokojené pohledávky na dlužnici vymáhat.*

Proti usnesení odvolacího soudu podala dlužnice dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., o. s. ř., namítajíc, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. (tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci), a požadujíc, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil v prvním a druhém výroku tak, že povolí reorganizaci, případně, aby napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Dovolatelka oběma soudům vytýká, že nezohlednily společný zájem věřitelů ve smyslu ustanovení § 2 písm. j) insolvenčního zákona. K tomu uvádí, že celková výše jejích závazků (jež pocházejí z podnikání) činí 2 573 121 Kč, že je starobní důchodkyní s měsíčním příjmem 10 042 Kč a nevlastní žádný majetek. Během „konkursního řízení" tedy insolvenční správce nebude moci získat žádné peněžní prostředky ze zpeněžení majetkové podstaty a výsledkem tohoto postupu nezískají věřitelé zhola nic. Dokonce i odměna insolvenčního správce bude poskytnuta k tíži soudu.

Míní, že jí navržený postup (spočívající v reorganizaci) by během 60 měsíců nastřádal finanční prostředky pro uhrazení odměny insolvenčního správce a uhradil by věřitelům nejméně 6 % jejich pohledávek. S názorem, že nesplňuje zákonné podmínky přípustnosti reorganizace ve smyslu

ustanovení § 316 insolvenčního zákona, dovolatelka nesouhlasí, poukazujíc na to, že insolvenčnímu soudu předložila reorganizační plán přijatý nadpoloviční většinou nezajištěných věřitelů (věřitelem J. R.) ve smyslu ustanovení § 316 odst. 5 insolvenčního zákona.

Dovolatelka rovněž dovozuje, že postup soudu odporuje ustanovení § 1 písm. a) insolvenčního zákona a ustanovení § 5 insolvenčního zákona. Podle jejího názoru měl soud klást nad ostatní skutečnosti zájem věřitelů a jejich maximální možné uspokojení. Tím, že návrh na povolení reorganizace zamítl jen proto, že dovolatelka nesplňuje podmínky ve smyslu ustanovení § 316 insolvenčního zákona, nerozhodl insolvenční soud v uvedeném duchu.

Reorganizace slouží k postupnému uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkova podniku, přičemž insolvenční soud je názoru, že dovolatelka nesplňuje právě podmínku provozování podniku. S přihlédnutím k ustanovení § 5 obch. zák. dovolatelka uvádí, že v současné době nepodniká (tudíž neprovozuje svůj podnik), do budoucna to však nevylučuje.

Dovolatelka uzavírá, že právní posouzení věci insolvenčním soudem striktně posuzuje splnění jednotlivých podmínek pro přípustnost reorganizace uvedených v ustanovení § 316 insolvenčního zákona, ale chybí mu potřebný nadhled zohledňující především základní zásady insolvenčního řízení, které kladou důraz na maximální uspokojení věřitelů.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2012) se podává z bodu 7., článku II, zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Nejvyšší soud shledává dovolání v dané věci přípustným, podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř., ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., když zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje řešení otázky dovoláním otevřené (zda lze povolit reorganizaci, není-li zde podnik), dovolacím soudem dosud neřešené.

S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí je na danou věc uplatnitelný insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 10. 2012 (tj. naposledy ve znění zákona č. 167/2012 Sb.).

Podle ustanovení § 316 insolvenčního zákona reorganizací se rozumí zpravidla postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkova podniku, zajištěné opatřeními k ozdravění hospodaření tohoto podniku podle insolvenčním soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů (odstavec 1). Reorganizací lze řešit úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který je podnikatelem; reorganizace se týká jeho podniku (odstavec 2). Reorganizace není přípustná, je-li dlužníkem právnická osoba v likvidaci, obchodník s cennými papíry nebo osoba oprávněná k obchodování na komoditní burze podle zvláštního právního předpisu (odstavec 3). Reorganizace je přípustná, jestliže celkový obrat dlužníka podle zvláštního právního předpisu za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu dosáhl alespoň částku 100 000 000 Kč, nebo zaměstnává-li dlužník nejméně 100 zaměstnanců v pracovním poměru; ustanovení odstavce 3 tím není dotčeno (odstavec 4). Jestliže dlužník společně s insolvenčním návrhem nebo nejpozději do patnácti dnů po rozhodnutí o úpadku předložil insolvenčnímu soudu reorganizační plán přijatý alespoň polovinou všech zajištěných věřitelů počítanou podle výše jejich pohledávek a alespoň polovinou všech nezajištěných věřitelů počítanou podle výše pohledávek, omezení podle odstavce 4 se nepoužije (odstavec 5).

V usnesení ze dne 20. 1. 2011, sen. zn. 29 NSČR 30/2010, uveřejněném pod číslem 96/2011 Sbírky

soudních rozhodnutí a stanovisek (které je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu), Nejvyšší soud vysvětlil, že nespojil-li insolvenční soud s rozhodnutím o úpadku rozhodnutí o prohlášení konkursu, ačkoli dlužníka, který je podnikatelem, z reorganizace vylučuje úprava obsažená v § 316 odst. 3 insolvenčního zákona (§ 148 odst. 1 insolvenčního zákona), není při vydání rozhodnutí o způsobu řešení dlužníkova úpadku vázán požadavkem vyčkat skončení (první) schůze věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku (§ 149 odst. 1 insolvenčního zákona) ani usnesením o způsobu řešení úpadku přijatým schůzí věřitelů (§ 152 insolvenčního zákona).

Tamtéž vysvětlil, že je-li dlužník podnikatelem, u kterého reorganizace podle insolvenčního zákona není vyloučena ustanovením § 316 odst. 3 insolvenčního zákona, avšak dlužník nesplňuje některý z požadavků formulovaných pro přípustnost reorganizace v ustanovení § 316 odst. 4 insolvenčního zákona, je reorganizace přípustná podmíněně, za předpokladu, že dlužník ve spojení se včas podaným návrhem na povolení reorganizace předloží ve lhůtě určené v § 316 odst. 5 insolvenčního zákona reorganizační plán přijatý způsobem popsaným v témže ustanovení. S rozhodnutím o úpadku proto nelze spojit bez dalšího i rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek dlužníka a předmětem jednání první schůze věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku je vždy též bod nabízející schůzi věřitelů hlasování o způsobu řešení dlužníkova úpadku. Jestliže však lhůta určená k předložení reorganizačního plánu dlužníkem v § 316 odst. 5 insolvenčního zákona marně uplyne ještě před konáním oné (první) schůze věřitelů, stává se reorganizace dlužníka definitivně nepřípustnou a insolvenčnímu soudu nic nebrání v tom, aby i před konáním schůze věřitelů prohlásil konkurs na majetek dlužníka. Usnesení schůze věřitelů o způsobu řešení dlužníkova úpadku vydané poté, co se reorganizace stala definitivně nepřípustnou, není pro insolvenční soud závazné.

V poměrech dané věci je pro výsledek dovolacího řízení určující prověření správnosti závěru odvolacího soudu, zda přípustnost reorganizace bez dalšího vylučuje (a otevírá možnost insolvenčního soudu vydat rozhodnutí o způsobu řešení dlužníkova úpadku, aniž by byl vázán požadavkem vyčkat skončení /první/) schůze věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku /§ 149 odst. 1 insolvenčního zákona/ nebo usnesením o způsobu řešení úpadku přijatým schůzí věřitelů /§ 152 insolvenčního zákona/) též skutečnost, že dlužnice již nepodniká a nemá žádný podnik.

V podobě citované výše přitom ustanovení § 316 odst. 1 až 3 insolvenčního zákona platilo již v době přijetí insolvenčního zákona a nelišilo se potud ani ve vládním návrhu insolvenčního zákona (který projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 4. volebním období 2002 – 2006 jako tisk č. 1120). Ve zvláštní části důvodové zprávy k vládnímu návrhu insolvenčního zákona (K § 316 /Díl 1: Přípustnost reorganizace/) se na dané téma uvádí:

„Reorganizace není obecným způsobem řešení úpadku. Ve smyslu § 316 návrhu je přípustná jen tehdy, je-li dlužník podnikatelem a není v likvidaci nebo nejde-li o obchodníka s cennými papíry anebo o osobu oprávněnou k obchodování na komoditní burze podle zvláštního právního předpisu. Zda jde o osobu právnickou nebo fyzickou, není relevantní. Toto omezení vyplývá z toho, že reorganizace jako způsob řešení úpadku se vždy týká podniku.“

Jak z ustanovení § 316 odst. 2 insolvenčního zákona, tak z citované důvodové zprávy se shodně podává, že reorganizací se řeší (lze řešit) pouze úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který „je podnikatelem“ a týká se „jeho podniku“.

Lze připustit, že reorganizace se bude týkat (může týkat) i podniku dlužníka – fyzické osoby, jenž v době rozhodování o návrhu na povolení reorganizace „nepodniká“. Jak (totiž) v této souvislosti vysvětlil Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 21. 4. 2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009, uveřejněném pod číslem 79/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, u fyzických osob, které podnikaly na základě živnostenského oprávnění, není pro závěr, že jde o „podnikatele“, určující jejich zápis v

živnostenském rejstříku. Z ustanovení § 2 odst. 2 písm. b) obch. zák. plyne (pro rozhodné období plynulo), že za podnikatele se nepokládá (nejde-li o osobu uvedenou v § 2 odst. 2 písm. a), c) a d) obch. zák.) fyzická osoba, která má živnostenské oprávnění, na jehož základě „nepodniká“. U dlužníka – fyzické osoby, který má živnostenské oprávnění a současně se nachází v úpadku nebo mu úpadek hrozí, se totiž může stát, že dlužník (lhostejno, zda dobrovolně nebo pod tlakem okolností) přeruší nebo dočasně ukončí podnikatelskou činnost (tak, že stále má živnostenské oprávnění, na jehož základě dočasně „nepodniká“) do doby, než se vyjasní jeho status v insolvenčním řízení.

S přihlédnutím k takto nastavené charakteristice „podnikatele“ na základě živnostenského oprávnění, lze uzavřít, že u dlužníka – fyzické osoby, který má živnostenské oprávnění, na jehož základě „nepodniká“ v době, kdy insolvenční soud rozhoduje o návrhu na povolení reorganizace, je (při splnění dalších předpokladů vymezených insolvenčním zákonem může být) reorganizace přípustná, má-li dlužník podnik, jehož provoz lze reorganizací zachovat (ve smyslu pokračování v provozu podniku nebo znovuobnovení provozu podniku).

Nicméně tam, kde dlužník – fyzická osoba, který má živnostenské oprávnění, na jehož základě již „nepodniká“, nemá ani podnik, jenž by mohl být reorganizován (§ 316 odst. 2 insolvenčního zákona), lze vskutku uzavřít, že reorganizace je bez dalšího vyloučena (je nepřípustná). Ostatně, rozebíraná situace je srovnatelná s těmi případy nepřípustné reorganizace, jež jsou vypočteny v § 316 odst. 3 insolvenčního zákona. Právnické osobě v likvidaci nelze povolit reorganizaci proto, že její činnost směřuje k zániku (k likvidaci), takže je zde „podnik“, jenž není způsobilý reorganizace a obdobně se to má (co do podniku nezpůsobilého reorganizace) s nepřípustností reorganizace u dlužníka, který je obchodníkem s cennými papíry nebo osobou oprávněnou k obchodování na komoditní burze podle zvláštního právního předpisu.

Lze tedy shrnout, že reorganizace není přípustná ani tehdy, je-li dlužníkem fyzická osoba, která není podnikatelem a nemá podnik.

Právní posouzení věci odvolacím soudem je tudíž správné, když dovolatelka i dovolací argumentaci staví jen na tom, že své podnikání do budoucna „nevylučuje“ a jí předložený reorganizační plán s provozem podniku (ve smyslu pokračování v provozu podniku nebo znovuobnovení provozu podniku) ani nepočítá.

Závěry odvolacího soudu jsou přiléhavé též v odmítnutí dovolatelčiny představy, že postup soudů odporuje ustanovení § 1 písm. a) insolvenčního zákona nebo základním zásadám insolvenčního řízení vyjmenovaným v ustanovení § 5 insolvenčního zákona. Závěr, že sanační způsob řešení úpadku dlužníka je přípustný jen tam, kde dlužník splnil předpoklady stanovené zákonem pro jeho povolení (povolení reorganizace, povolení oddlužení), a že úpadek dlužníka, jenž tyto předpoklady nesplňuje, má být řešen likvidační formou (konkursem), je naopak s ustanovením § 1 písm. a) insolvenčního zákona i se základními zásadami insolvenčního řízení v plném souladu.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243b odst. 2, část věty před středníkem, o. s. ř.).